МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОН

проспект Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21
E-mail: mon@mon.gov.ua, сайт: www.mon.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 38621185

від _____ 20___ р. № _____ На № _____ від _____ 20___ р.

Департаменти (управління)
освіти і науки обласних,
Київської міської
(військових)
державних адміністрацій

Про методичні рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році

Міністерство освіти і науки України надсилає для практичного використання в роботі методичні рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році.

Просимо довести інформацію до відома керівників закладів дошкільної освіти та педагогічних працівників.

Додаток: на 30 арк. в 1 прим.

Заступник Міністра **Анастасія КОНОВАЛОВА**

МОН № 1/17680-26 від 17.08.2026

Підписав: Коновалова Анастасія Андріївна
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000002D1E3B00FE24E100
Дійсний: з 27.02.2025 0:00:00 по 26.02.2027 23:59:59

Додаток до листа

Методичні рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році

Методичні рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році підготовлено з метою надання практичних орієнтирів для реалізації державної політики у сфері дошкільної освіти, впровадження законодавчих змін та забезпечення якості освіти. У документі поєднано нормативні вимоги та методичні рекомендації щодо їх практичного застосування під час прийняття управлінських рішень, організації освітнього процесу та професійної діяльності педагогічних працівників.

Концепція рекомендацій ґрунтується на визнанні автономії суб'єкта освітньої діяльності, дитиноцентризму, компетентнісного підходу, педагогічного партнерства, академічної свободи педагога та створення безпечного, здорового й інклюзивного освітнього середовища. Методичні рекомендації побудовано за принципом взаємодоповнюваності управлінських, педагогічних і методичних рішень. Порушені у них питання не є окремими напрямами роботи, а становлять цілісну систему організації освітнього процесу та управління сучасним закладом дошкільної освіти. Їх комплексне впровадження сприятиме забезпеченню якості дошкільної освіти та ефективному впровадженню державної політики у сфері дошкільної освіти.

З огляду на актуальні виклики та пріоритети розвитку системи освіти у 2026/2027 навчальному році рекомендуємо зосередити увагу на таких питаннях:

створення якісного освітнього середовища;

організація освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу, використання освітніх програм, планування освітньої діяльності, застосування сучасних моделей взаємодії та формування громадянської ідентичності дітей;

інтеграція вільної гри та організованої освітньої діяльності, використання освітніх ресурсів, педагогічних домовленостей і педагогічного спостереження;

організація освітньої діяльності у групах дітей раннього віку;

формування мовленнєвої компетентності;

впровадження англійської мови в освітній процес;

педагогічна підтримка батьків (інших законних представників дитини);

кадрове забезпечення, професійний розвиток педагогічних працівників, дотримання професійної етики та принципів академічної доброчесності.

Методичні рекомендації адресовано керівникам, педагогічним працівникам, засновникам закладів дошкільної освіти, фахівцям центрів професійного розвитку педагогічних працівників, закладів післядипломної педагогічної освіти, органам управління у сфері освіти. Водночас, хоча певні розділи можуть бути більш актуальними для окремих категорій користувачів, ознайомлення з методичними рекомендаціями в повному обсязі сприятиме

цілісному розумінню сучасних підходів до організації діяльності закладу дошкільної освіти, забезпеченню узгодженості управлінських і педагогічних рішень та ефективній взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Нагадаємо, що загальні засади підготовки закладу освіти до початку навчального року викладені у листі МОН від 14.05.2026 №1/10243-26 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2026/27 року».

Створення якісного освітнього середовища

Забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти, організації безпечного, здорового та інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, в якому діти пізнають світ, взаємодіють з іншими, набувають життєвий досвід, є одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері дошкільної освіти та обов'язковою умовою організації якісного освітнього процесу. Проєктування сучасного освітнього середовища є одним із найважливіших професійних завдань педагогічного колективу закладу дошкільної освіти. Воно передбачає не лише організацію простору чи добір обладнання та навчально-дидактичного забезпечення, а насамперед створення педагогічних умов, які забезпечують різноманітні види діяльності дітей, реалізацію вимог Державного стандарту дошкільної освіти щодо формування ключових компетентностей.

Наказом МОН України від 13.08.2025 № 1138 затверджено Орієнтовні переліки матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення закладу дошкільної освіти, зокрема йдеться й про **осередки розвитку** для дітей раннього та дошкільного віку, що можуть бути облаштовані як у приміщеннях, так і на території ЗДО. Процес проєктування предметно-просторового середовища в групах має ґрунтуватися на принципі **автономії,** що передбачає самостійність, незалежність та відповідальність у прийнятті рішень педагогами.

Важливим у створенні освітнього середовища є реалізація **принципів гендерної чутливості** задля розширення інтересів та розвитку здібностей дітей без обмежень, накладених гендерними стереотипами:

забезпечення наявності матеріалів та іграшок без прив'язки до гендерної стереотипізації;

надання дітям можливість виявляти свої нахили та здібності, забезпечуючи їм рівноцінний доступ до іграшок та інформації;

сприяти розв'язанню та обговоренню конфліктних або суперечних ситуацій, в яких діти можуть транслювати нав'язані ззовні гендерні стереотипи або упередження;

врахування статевих відмінностей у побутових питаннях.

Отже, гендерна чутливість у дошкільній освіті спрямована на створення умов, за яких кожна дитина відчуває себе унікальною особистістю, має рівні права на самореалізацію та захищена від будь-яких форм дискримінації чи приниження гідності.

Врахуючи права вихователя на педагогічну ініціативу та вільний вибір форм і методів в організації освітнього процесу, зазначимо, що педагоги:

самостійно проєктують та сприяють наповнюваності осередків у групових приміщеннях, орієнтуючись на Державний стандарт дошкільної освіти та конкретні потреби дітей своєї групи;

мають право оперативно змінювати наповнення осередків залежно від інтересів дітей, пір року чи завдань освітньої програми, не чекаючи на формальні розпорядження зверху.

Освітнє середовище лише тоді є розвивальним, коли воно надає дитині можливість вибору та право на самовизначення, а саме:

у процесі моделювання осередків обов'язково враховується думка вихованців: вони можуть брати участь у розвішуванні табличок, створенні правил використання матеріалів чи облаштуванні виставок своїх робіт тощо (принцип «Голос дитини»);

матеріали мають розташовуватися на відкритих полицях на «рівні очей дитини», щоб дитина могла вільно брати їх і повертати на місце без допомоги дорослого, що виховує почуття відповідальності.

Реалізуючи принципи організації освітнього середовища педагог, спільно з вихователем-методистом формує бачення його наповнення та освітніх цілей, які здійснюватимуться в результаті взаємодії дітьми самостійно чи спільно з запропонованими матеріалами. Керівник забезпечує втілення даного задуму.

Головна ідея створення у групових приміщеннях осередків розвитку «Педагог проєктує не організацію приміщення, а можливості для діяльності дітей». Так, для педагога важливо відповідати на запитання: «Де розмістити обладнання, меблі? Які матеріали придбати? Як оформити осередок?». Але важливішим є те, що педагогічне проєктування починається з запитань: «Який досвід має отримати дитина? Які види діяльності мають стати для неї доступними? Які компетентності формуватимуться через взаємодію із середовищем? Які можливості для вибору, дослідження, співпраці й творчості відкриває цей простір?».

Предметно-просторове освітнє середовище в українській дошкільній освіті переходить від організації простору до проєктування можливостей дитини. А роль вихователя з методичною підтримкою підтримкою та управлінськими рішеннями щодо забезпечення має такий алгоритм: проєктує, організовує та постійно оновлює осередки відповідно до інтересів, потреб і рівня розвитку дітей, забезпечуючи їхню самостійну, спільну та ініціативну діяльність, й аналізує ефективність.

Безпечне освітнє середовище

Головна мета створення **безпечного освітнього середовища** – зберегти життя та здоров'я вихованців та працівників, створити умови, що унеможливлюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди. Основними його компонентами в закладі

дошкільної освіти, відповідно до терміну визначеному у Законі України «Про освіту» є:

1. Безпека території, будівель та приміщень (дотримання санітарних, протипожежних та будівельних норм і правил).

2. Дотримання всіма учасниками освітнього процесу вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту, санітарного законодавства (системні інструктажі та контроль).

3. Кібербезпека та захист персональних даних.

4. Безпечність харчування (безпечність та якість харчових продуктів, надання якісних послуг з харчування).

5. Психологічна безпека, протидія насильству та булінгу (унеможливлення фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації).

6. Запобігання вживанню та поширенню заборонених речовин на території закладу дошкільної освіти (алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин).

7. Захист від пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору.

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про освіту», керівник закладу зобов'язаний затвердити «Положення про запобігання і протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми в закладі освіти», яке розробляється з урахуванням Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми, Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми, Порядку реагування на випадки булінгу (цькування) та Порядку застосування заходів виховного впливу. Керівник забезпечує його оприлюднення на веб сайті закладу (або засновника), обов’язкове ознайомлення з ним працівників закладу та здійснює контроль за його виконанням. У Методичних рекомендаціях з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти (далі – ВСЗЯО) є індикатор 1.1.3.1, в якому визначено, що в закладі мають здійснюватися «заходи з охорони дитинства, запобігання насильству, жорстокому поводженню з дитиною та дискримінації», які і є інструментами запобігання насильству. Отже, ці заходи необхідно визначати у Плані роботи закладу дошкільної освіти на навчальний рік. Для систематизації відповідної діяльності може бути розроблено окремий «План заходів з охорони дитинства», який може оформлюватися як додаток до Плану роботи закладу.

Безпечне освітнє середовище не обмежується лише фізичним та психологічним захистом дитини. Його якість залежить й від того, наскільки воно є педагогічно доцільним, психологічно комфортним, пізнавально стимульним та сприятливим для розвитку самостійності, відповідальної поведінки та навичок їхньої безпечної взаємодії з навколишнім світом.

Одним із дієвих засобів формування відповідальної та безпечної поведінки є **осередок безпеки**. Його створення не є новою педагогічною практикою, однак сучасні виклики потребують переходу від епізодичного використання

під час тематичних тижнів до постійного функціонування як складової предметно-просторового освітнього середовища. Зміст осередку має регулярно оновлюватися відповідно до віку дітей, актуальних ризиків та їхніх пізнавальних інтересів.

Доцільно передбачити такі тематичні напрями: мінна безпека, безпека дорожнього руху, домедична допомога, пожежна та техногенна безпека, безпечна взаємодія з людьми та поведінка у довкіллі. До створення окремих матеріалів осередку доцільно залучати дітей старшого дошкільного віку. Спільне виготовлення плакатів, карток, моделей і правил сприяє кращому усвідомленню змісту безпечної поведінки та формує особисту відповідальність. Ефективним педагогічним прийомом є використання тематичних персонажів-помічників або наскрізного героя безпеки. Такий персонаж може супроводжувати дітей під час різних видів діяльності, пропонувати проблемні ситуації, допомагати знаходити безпечні рішення, підтримувати позитивну мотивацію до засвоєння правил безпечної поведінки та формувати емоційно позитивне ставлення до культури безпеки.

В освітній практиці буде корисною вебплатформа «101: Простір безпеки для дітей, батьків та освітян», яка створена для формування культури безпеки у дорослих і дітей. Зібрані тут рекомендації допоможуть правильно діяти у надзвичайних ситуаціях. Проєкт розроблено Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Міністерством внутрішніх справ України за підтримки ЮНІСЕФ.

Здорове освітнє середовище

Головна мета створення здорового освітнього середовища – зберегти та зміцнити здоров'я вихованців та працівників, а саме: сформувати сукупність умов, заходів і правил у закладі освіти, що спрямовані на формування культури здорового способу життя (знань, навичок, здатності та усвідомленої потреби) в усіх учасників освітнього процесу і зміцнення здоров'я вихованців у безпечному освітньому середовищі. Відповідно до терміну, визначеному у Законі України «Про освіту», мова йде про:

зміцнення фізичного здоров'я, що передбачає зокрема оптимальний розподіл рухової активності, фізичних та інтелектуальних навантажень і відпочинку, формування культури особистої гігієни та здорового харчування, ергономічні підходи в організації середовища;

зміцнення ментального (психічного) здоров'я, що передбачає зокрема психологічний та/або психолого-педагогічний супровід, формування культури діалогу та ненасильницької, безконфліктної комунікації;

зміцнення інтелектуального здоров'я, що передбачає зокрема систему мотивацій до свідомого вибору здорового способу життя, формування безпекового й екологічного мислення та поведінки, у тому числі в інформаційному (цифровому) середовищі;

проведення профілактичних і просвітницьких заходів.

Згідно з постановою КМУ від 03.09.2025 № 1080 «Про затвердження переліку обов'язкових заходів з охорони здоров'я вихованців закладів дошкільної освіти та вимог до медичного осередку, ізолятора та медичного кабінету закладу дошкільної освіти» у закладі формується «План обов'язкових заходів з охорони здоров'я вихованців», що є інструментом реалізації політики «здорового освітнього середовища» (стаття 1 Закону України «Про освіту») та включений до індикаторів ВСЗЯО, що дає змогу оцінювати системність роботи закладу із забезпечення умов та зміцнення здоров'я дітей.

Керівник несе персональну відповідальність за організацію безпечних і здорових умов, здійснює контроль за дотриманням санітарного законодавства, організацією якісного та безпечного харчування, а також за проходженням працівниками обов'язкових медичних оглядів, відповідає за наявність медичного осередку (у всіх ЗДО) та ізолятора (якщо в закладі перебуває понад 40 дітей), забезпечує ізоляцію дітей з ознаками інфекційних хвороб до приходу батьків або приїзду медиків.

Педагогічні працівники забезпечують реалізацію заходів з охорони здоров'я дітей, зокрема: упроваджують в освітньому процесі засади здорового способу життя, екологічного мислення та формують гігієнічні навички; систематично спостерігають за станом здоров'я вихованців під час їх перебування в групі та інформують керівника закладу освіти і батьків (інших законних представників дитини) у разі його погіршення; за потреби надають домедичну допомогу при невідкладних станах; забезпечують оптимальний розподіл рухової активності, фізичних та інтелектуальних навантажень відповідно до розпорядку дня і гігієнічних норм; формують рухові навички з урахуванням фізичних можливостей і стану здоров'я кожної дитини.

Формування в дітей основ здорового способу життя здійснюється через повсякденну діяльність, особистий приклад дорослих, партнерську взаємодію з батьками (іншими законними представниками дитини) та створення предметно-просторового освітнього середовища, що мотивує дітей до рухової активності, самостійності, дотримання правил особистої гігієни, здорового харчування, безпечної поведінки й відповідального ставлення до власного здоров'я.

Спільні роз'яснення Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України з питань, що виникають під час забезпечення охорони здоров'я та організації медичного обслуговування вихованців у закладах дошкільної освіти, надані у листі МОН від 04 серпня 2026 року №1/16742-26 https://surl.li/kpkdrp.

Корисним для формування культури здорового способу життя є створення **осередку здоров'я**. Цей осередок спрямований не лише на ознайомлення дітей із правилами здорового способу життя, а й на організацію різних видів діяльності, під час яких діти набувають практичного досвіду здоров'язбережувальної поведінки. Доцільно передбачити такі тематичні напрями:

1. Рухова активність і фізичний розвиток.

2. Здорове харчування та питний режим.
3. Особиста гігієна.
4. Психічне здоров'я та емоційне благополуччя.
5. Ми різні, ми рівні.
6. Цифрова гігієна й безпечна поведінка в інформаційному середовищі.

Як і для пропонованого вище осередку безпеки, матеріали осередку здоров'я – це стимульні матеріали для цікавої взаємодії, самостійної діяльності дітей тощо. Спільне виготовлення плакатів, лепбуків, дидактичних ігор, календарів здорових звичок, сімейних проєктів та тематичних колажів сприяє формуванню ціннісного ставлення дітей до здоров'я та забезпечує єдність виховних впливів закладу дошкільної освіти і сім'ї.

*Звертаємо увагу, що **не вимагається** створення окремого осередку, якій об'єднує усі теми в одному місці, головне, щоб тематичні напрями були інтегровані в освітнє середовище. Наприклад, з* метою збереження психічного здоров'я, розвитку соціально-емоційних навичок доцільним є створення **осередку усамітнення (розвантаження, емоційного благополуччя).** Він забезпечує психологічний комфорт дітей, сприяє розвитку навичок саморегуляції, конструктивного спілкування, ненасильницької взаємодії та мирного розв'язання конфліктів, а також **осередку сталого розвитку**, роль якого у розвитку екологічного мислення, навичок дбайливого ставлення до природи, ощадливого використання ресурсів, екологічно відповідальної поведінки та усвідомлення взаємозв'язку між здоров'ям людини і станом довкілля. Часто у закладах застосовується назва для осередку «Екологічний осередок», «Природничо-екологічний» й це також буде правильним.

Ці та інші осередки, які змодельовані у групі, мають функціонувати у взаємозв'язку, оновлюватися відповідно до освітніх завдань, ініціатив дітей та сезону, забезпечуючи цілісне формування компетентностей, визначених Державним стандартом дошкільної освіти.

Інклюзивне чи спеціальне освітнє середовище

Відповідно до вимог Законів України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту» інклюзивне чи спеціальне освітнє середовище має забезпечувати:

безбар'єрність і фізичну доступність освітнього середовища;

застосування універсального дизайну та розумного пристосування;

психолого-педагогічний та, за потреби, корекційно-розвитковий супровід дітей з особливими освітніми потребами;

індивідуалізацію освітнього процесу (ІПР, адаптація та модифікація змісту, методів і засобів навчання);

командну взаємодію педагогічних працівників, асистента вихователя, фахівців, залучених до психолого-педагогічного супроводу, та батьків дитини або інших законних представників;

використання допоміжних засобів навчання, комунікації та розвитку відповідно до індивідуальних потреб дитини;

створення атмосфери поваги, недискримінації, прийняття різноманітності та забезпечення рівної участі кожної дитини в усіх видах діяльності.

Особливої уваги потребують діти з числа внутрішньо переміщених осіб, діти, які пережили травматичний досвід та діти з особливими освітніми потребами. Інклюзивне освітнє середовище має сприяти усуненню бар'єрів не лише у фізичній доступності, а й у навчанні, комунікації, соціальній взаємодії та участі в житті групи. Важливою складовою інклюзивного освітнього середовища є **ресурсний осередок**, який створюється для забезпечення індивідуалізованої підтримки дітей відповідно до їхніх освітніх потреб.

Осередок може функціонувати як окремий ресурсний простір у групі. Його організація має забезпечувати можливість проведення індивідуальних і підгрупових занять, сприяти розвитку сенсорного досвіду, комунікативних навичок та навичок самообслуговування, дрібної та великої моторики, емоційної саморегуляції, самостійності й соціальної взаємодії. Доцільно використовувати візуальне позначення осередків діяльності, інструкцій та таймерів тощо.

Наповнення та оновлення ресурсного осередку здійснюються з урахуванням освітніх потреб дітей, визначених, зокрема, у висновку інклюзивно-ресурсного центру та індивідуальній програмі розвитку дитини. Воно може включати сенсорне обладнання, засоби альтернативної та додаткової комунікації, адаптовані дидактичні матеріали, спеціальні меблі, технічні засоби навчання, матеріали для розвитку моторики, мовлення, когнітивних процесів та соціальної взаємодії. Ресурсний осередок має використовуватися не ізольовано, а як ресурс для організації освітнього процесу всієї групи, забезпечуючи участь кожної дитини в спільній діяльності із дотриманням принципів універсального дизайну і розумного пристосування.

Організація освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу, використання освітніх програм, планування освітньої діяльності, застосування сучасних моделей взаємодії та формування громадянської ідентичності дітей

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти має забезпечувати досягнення результатів навчання та компетентностей, визначених Державним стандартом дошкільної освіти, та створювати умови для всебічного розвитку кожної дитини. Дитиноцентризм, академічна свобода педагога, педагогічне партнерство, інклюзивність, безпека, добробут дитини, повага до її прав та підтримка дитячої ініціативи – це основні засади організації освітнього процесу.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557 затверджено Державний стандарт дошкільної освіти, який проходить етап валідації та набуде чинності 1 вересня 2027 року. Для належної підготовки до впровадження стандарту упродовж 2026/2027 навчального року рекомендується організувати **системне професійне обговорення** його

концептуальних засад, характеристик ключових компетентностей та результатів навчання за освітніми напрямами, а також особливостей практичної реалізації компетентнісного підходу в дошкільній освіті.

Звертаємо увагу, що новий Державний стандарт дошкільної освіти зберігає концептуальні засади Базового компонента (державного стандарту) дошкільної освіти: дитиноцентризм, компетентнісний підхід, інтеграцію змісту освіти, самоцінність дошкільного дитинства, партнерство із сім'єю та наступність між дошкільною і початковою освітою. Водночас оновлює їх відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» та сучасних суспільних викликів. Стандарт сформований з урахуванням рекомендацій Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання протягом життя, структурує зміст дошкільної освіти за вісьмома освітніми напрямами як педагогічними векторами розвитку дитини; посилює практичну спрямованість компетентнісного підходу; акцентує увагу на добробуті, безпеці, емоційному благополуччі та здатності дитини адаптуватися до змін і успішно долати життєві труднощі.

Компетентнісний підхід є ключовим в організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти, оскільки саме він орієнтує педагогів не лише на передачу знань чи формування окремих умінь, а на розвиток здатності дитини діяти, взаємодіяти, мислити, приймати рішення та застосовувати набутий досвід у різних життєвих ситуаціях.

Водночас компетентнісний підхід не існує ізольовано. Його реалізація забезпечується через інтеграцію інших підходів:

діяльнісний надає дитині практичний досвід у різних видах діяльності;

особистісно орієнтований враховує індивідуальність, потреби та потенціал кожної дитини;

соціокультурний забезпечує засвоєння цінностей, норм і моделей суспільного життя;

інтегрований формує цілісне бачення світу та взаємозв'язок знань і досвіду;

середовищний створює умови, у яких розвиток дитини підтримується самим освітнім середовищем.

Таким чином, компетентнісний підхід виступає стратегічним орієнтиром дошкільної освіти, є системоутворювальним в організації освітнього процесу, а перелічені підходи забезпечують умови та механізми формування ключових компетентностей дитини дошкільного віку.

Вибір освітніх та парціальних програм.

Рішення про використання конкретної освітньої програми, парціальної програми (або кількох програм) схвалює педагогічна рада закладу освіти. Відтак, за новим Законом заклад освіти може обрати:

освітні програми, рекомендовані МОН та/або що мають у публічному просторі мінімум 3 позитивні експертні висновки на вибір від закладу вищої освіти, закладу післядипломної освіти або наукової установи (частина друга статті 16 Закону);

парціальні програми, рекомендовані МОН та/або що мають у публічному просторі щонайменше 1 позитивний експертний висновок на вибір від закладу вищої освіти, закладу післядипломної освіти або наукової установи (частина сьома статті 16 Закону).

Освітні та парціальні програми може розробити і педагогічний колектив закладу освіти самостійно. Головне – отримання позитивних експертних висновків за вимогами нового Закону. Але на відміну від освітньої програми педагогічний колектив може розробити парціальну програму, схвалити її педагогічною радою, затвердити керівником закладу освіти. У такому разі Закон не вимагає сторонніх експертиз, схвалень, погоджень та затверджень.

З метою найкращого забезпечення інтересів і потреб вихованців та з урахуванням особливостей і специфіки місцезнаходження та діяльності, фахової підготовки та академічної свободи педагогічних працівників, контингенту вихованців тощо заклади освіти мають право коригувати, комбінувати, інтегрувати, модифікувати, а також в інший спосіб адаптувати обрані ними освітні та парціальні програми.

Рекомендовані МОН переліки навчальної літератури та програми представлені за посиланням: https://lnk.ua/YTMZtzVGD.

Планування освітнього процесу має бути системним, послідовним, гнучким і спрямованим на формування компетентностей, визначених Державним стандартом дошкільної освіти, із урахуванням особливостей організації діяльності з дітьми раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку, а також принципів цифрової гігієни. Під час планування рекомендується:

визначати результати навчання відповідно до обраних педагогом освітніх та парціальних програм;

інтегрувати завдання різних освітніх напрямів, застосовуючи різні види дитячої діяльності та життєві ситуації;

добирати зміст відповідно до вікових особливостей, з урахуванням індивідуальних та освітніх потреб дітей;

забезпечувати баланс організованої діяльності, самостійної активності дітей, гри, спілкування, відпочинку та рухової активності;

використовувати результати педагогічного спостереження для уточнення подальшого планування.

Сучасні підходи до планування змісту дошкільної освіти пов’язані не стільки зі зміною того, ***чого*** навчається дитина, скільки зі зміною того, ***як*** вона пізнає світ. Сучасне програмно-методичне забезпечення надає педагогам широкий вибір навчально-методичних комплектів, що створює додаткові можливості для організації освітнього процесу. Водночас їх використання потребує виваженого професійного підходу. Готові матеріали доцільно розглядати як методичний ресурс, який адаптується відповідно до освітніх потреб, інтересів і можливостей дітей конкретної групи.

Для забезпечення узгоджених підходів до планування освітньої діяльності форму планування рекомендується визначати рішенням педагогічної ради на початку навчального року. Практика діяльності закладів дошкільної освіти свідчить про ефективність різних форм планування, зокрема блочно-тематичного, планування за принципом «методичного конструктора», а також використання адаптованих шаблонів. Обрана форма планування має забезпечувати гнучкість організації освітнього процесу, враховувати особливості дитячого колективу, сприяти оптимізації педагогічної документації та зосередженню уваги вихователя на змісті освітньої діяльності, доборі ефективних форм і методів роботи, що є важливою умовою забезпечення якості дошкільної освіти.

Організація освітнього процесу має бути варіативною та адаптивною, що досягається шляхом гнучкого поєднання **різних моделей взаємодії**, оскільки жодна з них не є універсальною:

занятійна модель – освітній процес організовується переважно через спеціально сплановані заняття, під час яких педагог цілеспрямовано реалізує програмовий зміст, використовуючи різні методи та форми взаємодії з дітьми. Гра використовується як спосіб мотивації, пізнання, закріплення досвіду та організації взаємодії;

середовищна модель – основним засобом розвитку дитини є предметно-просторове освітнє середовище, яке стимулює самостійну діяльність, гру, дослідження, вибір і взаємодію дітей. Педагог створює умови та здійснює педагогічний супровід дитячої активності. Різні атрибути та матеріали стимулюють до самостійної, сюжетно-рольової, конструктивної та інших видів гри;

проєктна модель – освітній процес організовується навколо спільного проєкту або проблеми, що об’єднує різні освітні напрями та види діяльності. Діти досліджують, експериментують, співпрацюють і створюють спільний результат. Гра природно інтегрується в дослідження, моделювання, виконання різних ролей і спільне розв’язання проблем.

подієва модель – освітній процес будується навколо значущих для дітей подій, які викликають емоційне залучення, мотивують до пізнання та інтегрують різні види діяльності. Подією може бути свято, екскурсія, зустріч, вистава, дослід, волонтерська акція чи інша спільна діяльність. Гра стає способом емоційного проживання події, творчого самовираження та взаємодії дітей.

Вибір конкретних форм і способів взаємодії залежить від обраних завдань програми (результатів навчання) з урахуванням віку та інтересів дітей, а також безпекових умов закладу – зокрема необхідності адаптувати тривалість і послідовність діяльності до реалій воєнного стану й перебування в укриттях. Такий інтегрований підхід забезпечує цілісність і дитиноцентрований характер освіти, де ***гра*** постійно залишається провідною діяльністю та основним способом розвитку, навчання, соціалізації й самовираження дошкільника.

Під час організації освітнього процесу педагогам рекомендується створювати *умови для активної участі дитини у пізнанні* світу, набуття нею власного досвіду, розвитку ключових компетентностей і формування цілісної картини світу. Реалізація цих завдань здійснюється за трьома взаємопов'язаними напрямами.

Напрям 1. Забезпечення змістової цілісності освітнього процесу:

опора на власний досвід дитини передбачає добір змісту, який пов’язаний із її повсякденним життям, спостереженнями, запитаннями, емоціями, інтересами та потребами. Такий підхід забезпечує особистісну значущість освітнього процесу, підтримує пізнавальну мотивацію та сприяє усвідомленому застосуванню набутого досвіду в нових життєвих ситуаціях;

комунікативна спрямованість освітнього процесу передбачає організацію взаємодії через діалог, співпрацю та спільне розв'язання пізнавальних і життєвих завдань. Освітні ситуації мають спонукати дітей висловлювати власні думки, ставити запитання, аргументувати свої судження, домовлятися, слухати одне одного та взаємодіяти з однолітками й дорослими.

Напрям 2. Організація ефективної педагогічної взаємодії:

розвиток ровесницьких взаємин забезпечується через організацію спільної діяльності, гри, партнерської взаємодії, виконання спільних завдань, обговорення, домовленостей, взаємодопомоги та розв’язання повсякденних ситуацій. Саме у взаємодії з ровесниками діти набувають досвіду співробітництва, відповідальності, взаємної поваги, прийняття різних поглядів і конструктивного розв’язання конфліктів. З цією метою доцільно передбачати індивідуальні, парні, підгрупові та колективні форми взаємодії дітей;

стимулювання дослідницької активності передбачає створення умов для спостережень, експериментування, пошуку відповідей на власні запитання, висування припущень, їх перевірки, фіксування результатів та їх подальшого обговорення. Такий підхід сприяє розвитку допитливості, критичного мислення, самостійності та здатності застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

Напрям 3. Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії дитини:

підтримка дитячої ініціативи та права вибору передбачає створення умов, за яких дитина може самостійно обирати види діяльності, матеріали, партнерів для взаємодії, способи виконання завдань, висловлювати власні ідеї, брати участь у прийнятті рішень щодо життя групи та реалізації спільних задумів. Педагог підтримує дитячу ініціативу, заохочує самостійність, допомагає реалізовувати задуми та формує відповідальність за власний вибір;

індивідуалізація освітнього процесу передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей, темпу розвитку, здібностей, інтересів, освітніх потреб і попереднього досвіду кожної дитини. Педагог адаптує зміст, методи, форми організації діяльності та рівень педагогічної підтримки, створюючи умови для успішної участі кожної дитини в освітньому процесі.

Реалізовуючи зазначені напрями організації освітнього процесу, педагоги мають забезпечувати набуття дітьми досвіду, що сприяє **формуванню**

громадянської ідентичності, любові до України, поваги до української мови, культури, державних символів, історії, традицій українського народу та культурного розмаїття. Для утворення україноцентричного (етнокультурного) освітнього середовища педагогам рекомендується створювати умови, у яких дитина щоденно взаємодіє з українською мовою, культурою, традиціями та цінностями через різні види діяльності, а не лише під час тематичних занять. Для цього доцільно:

наповнювати освітнє середовище предметами української культурної спадщини, виробами народних майстрів, елементами традиційного побуту, декоративно-ужиткового мистецтва, народною і сучасною дитячою книгою, музичними інструментами, репродукціями творів українських митців, картами, символами громади, регіону та України;

використовувати в ігровій, художній, музичній, мовленнєвій, пізнавальній і дослідницькій діяльності матеріали, що відображають культурне й етнокультурне розмаїття України;

знайомити дітей із традиціями, ремеслами, народними промислами, календарно-обрядовою культурою, народною іграшкою, фольклором, національною кухнею та особливостями різних історико-етнографічних регіонів України;

інтегрувати краєзнавчий компонент, ознайомлюючи дітей з історією, природою, культурною спадщиною, видатними людьми та символами рідної громади;

залучати батьків, майстрів народного мистецтва, представників закладів культури, музеїв і громадських організацій до спільної діяльності, майстер-класів, творчих проєктів та культурних подій;

забезпечувати шанобливе ставлення до національного й етнокультурного різноманіття українського народу, виховуючи шанобливе ставлення до культур усіх громадян України.

Створення такого освітнього середовища забезпечує природне входження дитини в український культурний простір, сприяє формуванню громадянської ідентичності, ціннісного ставлення до України, її культурної спадщини та державності, а також поступовому усвідомленню дитиною цінностей культурного різноманіття й соціальної згуртованості в демократичному суспільстві.

Інтеграція вільної гри та організованої освітньої діяльності, використання освітніх ресурсів, педагогічних домовленостей і педагогічного спостереження

Реалізація освітніх завдань здійснюється під час занять, дидактичних ігор, спостережень, спільної праці, дослідницької діяльності, освітніх подій, організованих проблемних і життєвих ситуацій тощо. Ці форми організації цілеспрямованої пізнавальної діяльності дітей не існують ізольовано: вони взаємодоповнюють одна одну, природно переходять одна в одну та

забезпечують інтеграцію різних освітніх напрямів і видів дитячої активності, а також є важливим підґрунтям для самостійної діяльності та вільної гри дітей.

Гра є природною для дитини раннього та дошкільного віку діяльністю, у якій вона набуває нового досвіду, опановує способи взаємодії з іншими, проявляє ініціативу, досліджує навколишній світ і реалізує власні задуми. Педагогам доцільно забезпечувати збалансоване поєднання педагогічно організованої та самостійної (вільної) гри.

Особливу цінність має вільна гра дітей. Практика засвідчує, що якість дошкільної освіти визначається здатністю освітнього середовища підтримувати дитячу ініціативу, дослідницьку поведінку, співробітництво та творчість. Щоб сприяти вільній грі, вихователям рекомендується використовувати такі інструменти:

позиція спостерігача та модератора для педагога, що виражається у відмові від нав'язування готових сценаріїв. Педагог лише спостерігає, ненав'язливо підтримує дитячі задуми, документує прояви індивідуального розвитку та допомагає включити кожну дитину у спільну діяльність;

неструктуровані матеріали, які реалізуються через надання дітям природних об'єктів (деревина, каміння, вода, пісок) та побутових предметів без чітко визначеного способу застосування, що стимулює креативність, уміння домовлятися та інженерне мислення;

гнучке предметно-просторове освітнє середовище підтримується через своєчасне збагачення простору новими відкритими матеріалами відповідно до поточних інтересів дітей, щоб дитина завжди мала доступ до засобів реалізації свого задуму;

підтримка безперервності гри забезпечується через збереження створених дітьми ігрових атрибутів і конструкцій, щоб вони могли продовжувати розігрувати актуальні сюжети та створювати довготривалі проєкти протягом кількох днів;

використання відкритого простору – організація значної частини самостійної гри на відкритому повітрі з використанням природного ландшафту, що не лише розвиває фізично, а й формує екологічну свідомість.

Українські педагоги дошкільної освіти реалізують ці підходи в умовах, які не мають аналогів у більшості європейських країн. Повітряні тривоги, необхідність організації освітнього процесу в укриттях, переміщення дітей і педагогів, пошкодження освітньої інфраструктури та обмеженість матеріальних ресурсів суттєво змінюють умови організації дитячої гри. Під час створення умов для вільної гри першочергова увага має приділятися фізичній та психологічній безпеці, емоційному благополуччю, формуванню життєстійкості, збереженню здоров'я та підтримці права кожної дитини на повноцінне дитинство навіть в умовах війни. Вільна гра є не лише засобом розвитку, а й ресурсом психологічного відновлення, соціальної адаптації та відчуття захищеності.

Одним із завдань педагогів є проведення цілеспрямованої просвітницької роботи з батьками щодо цінності та принципів організації вільної гри.

Зазначена робота спрямована на подолання стереотипного сприйняття вільної гри як процесу, що позбавлений освітньої цінності, та на запобігання вимогам з боку родини щодо форсованого академічного навчання дітей. Доцільно пояснювати родинам, що, граючись вільно і маніпулюючи неструктурованими матеріалами, дитина вчиться критично мислити, приймати рішення, взаємодіяти в команді, регулювати свої емоції та розвиває креативність. Важливо рекомендувати батькам сприяти організації даної практики вдома, роз'яснивши їм наведені вище принципи.

Заняття залишається актуальною формою організації пізнавальної діяльності дітей. У практиці закладів дошкільної освіти можуть проводитися індивідуальні, підгрупові та загальногрупові заняття, а також заняття різного змістового спрямування – інтегровані, комплексні, тематичні, комбіновані тощо.

Сучасний характер заняття визначається не його назвою, видом або формальною структурою, а способом взаємодії педагога з дітьми. Саме тому заняття дедалі частіше набуває характеру пізнавальної взаємодії, педагогічного спілкування, спільного дослідження, творчої майстерні, проблемного пошуку чи обговорення життєвої ситуації.

Планування занять має бути гнучким і відповідати реальній організації життєдіяльності дітей. За сучасних умов недоцільно розглядати розклад занять як незмінну й жорстко фіксовану послідовність освітньої діяльності. В умовах воєнного стану, необхідності перебування дітей в укриттях, зміни розпорядку дня чи інших обставин педагог має право і професійний обов'язок адаптувати послідовність, тривалість та форми організації освітньої діяльності, забезпечуючи досягнення освітніх результатів без порушення права дитини на безпечне й змістовне проживання дошкільного дитинства.

Ресурсом освітнього процесує різноманіття освітніх засобів. До них належать художня й пізнавальна література, дитячі книжки, твори мистецтва, іграшки, природні матеріали, картини, фотографії, схеми, моделі, карти, конструктори, матеріали для експериментування, дидактичні посібники, цифрові ресурси та інші засоби, які спонукають дітей досліджувати, розмірковувати, спілкуватися, творити й застосовувати набутий досвід у різних життєвих ситуаціях.

Особливого значення в організації життєдіяльності дітей набувають **педагогічні ритуали, домовленості та зрозумілі правила взаємодії.** Ритуали зустрічі, ранкового кола, читання, планування дня, завершення спільної діяльності чи переходу між різними видами активності створюють відчуття передбачуваності, психологічної безпеки та належності до дитячої спільноти. Домовленості й правила доцільно виробляти разом із дітьми, пояснювати їх зміст і послідовно підтримувати їх виконання.

Педагогічне спостереження є найефективнішим методом аналізу якості освітнього процесу, оскільки воно дозволяє вихователю в реальному часі бачити особливості розвитку кожної дитини та динаміку взаємин у групі.

Спостереження здійснюється в межах професійної компетентності педагога, за потреби залучаються фахівці команди психолого-педагогічного супроводу.

Спостереження за індивідуальними проявами та розвитком

Спостереження є основою професійної педагогічної діагностики, що дозволяє визначити рівень сформованості компетентностей вихованців згідно з Державним стандартом. Важливо фіксувати, які уміння та навички проявляє дитина, особливо у нових ситуаціях.

Педагог має відстежувати відповідність методів та прийомів навчання віковим можливостям дитини. Спостереження допомагає виявити «зону найближчого розвитку» – ті процеси, які знаходяться на стадії дозрівання і потребують підтримки дорослого.

Для цілісного розуміння інтересів і нахилів дитини спостереження слід поєднувати з вивченням результатів її творчості (малюнків, аплікацій, конструкцій). Це дозволяє побачити реалізацію власного творчого потенціалу дитини поза межами занять.

Спостереження за колективною взаємодією передбачає вивчення:

рівнів ігрової взаємодії. Вихователь має фіксувати етапи розвитку ігрового колективу. Це включає: *«Ігри поруч»*, коли дитина грається самостійно, але виявляє інтерес до однолітків; *взаємодія на основі інтересу* – об'єднання дітей для досягнення спільної мети; *стійкі ігрові групи* – об'єднання на основі взаємної симпатії та спільних інтересів;

психологічну атмосферу та комунікацію. Спостереження дозволяє проаналізувати культуру взаємовідносин у групі, виявити лідерів та дітей, які потребують допомоги в соціалізації. Необхідно помічати особливості ненасильницької та безконфліктної комунікації між дітьми;

формування суспільних цінностей. Необхідно відстежувати, як у процесі взаємодії діти засвоюють правила поведінки, проявляють якості особистості (патріотизм, відповідальність, справедливість, працелюбність, людяність, чуйність, тощо).

Спостереження є основою планування, й тому його результати мають систематично фіксуватися. На основі отриманих даних педагог визначає шлях подальших змін в освітньому процесі, щоб максимально індивідуалізувати освіту для кожної конкретної дитини. Результати спостережень за досягненнями вихованців є підґрунтям для надання рекомендацій батькам у межах педагогіки партнерства. Важливо проводити бесіди з дитиною та колегами після завершення спостереження, щоб розкрити причини певних проявів або недоліків та знайти конструктивні способи їх вирішення.

Цілісне спостереження за дитиною дозволяє вихователю перейти від ролі «керманича» до ролі фасилітатора, який створює умови для самореалізації особистості в безпечному та розвивальному середовищі.

Отже, освітній процес має вибудовуватися як гнучка система організації дитячого життя, у якій навчання, гра, вільна ігрова діяльність, дослідження, спілкування, творчість і повсякденне життя інтегруються та взаємно збагачують одне одного. Головним критерієм вибору форм, методів і засобів є

їх здатність забезпечувати безпеку, добробут, розвиток, активну участь і право кожної дитини бути суб'єктом власного життя та власного досвіду.

Організація освітньої діяльності у групах дітей раннього віку

В умовах загострення демографічної кризи та викликів війни, розширення залученості дітей ясельного віку до закладів дошкільної освіти стає стратегічним чинником збереження людського потенціалу, забезпечуючи право кожної дитини на щасливе дитинство, соціальну підтримку родин та безпечне освітнє середовище для найменших громадян у цей складний період. Актуальною стратегією державної політики є розширення мережі типів організації освітньої діяльності для роботи з дітьми раннього дошкільного віку.

На керівника покладається обов'язок ухвалення рішення щодо утворення груп раннього віку. Засновник або управління освіти, що є уповноваженим органом засновника, затверджує тривалість роботи закладу освіти впродовж року, включно з тривалістю навчального року, робочого тижня і робочого дня. Керівник закладу освіти відповідно до запитів батьків та з урахуванням можливостей закладу освіти визначає розпорядок роботи груп з урахуванням фізіологічних норм харчування і відпочинку дітей раннього віку, особливостей організації освітнього процесу.

Засновник несе відповідальність за утримання та розвиток матеріально-технічної бази, що включає закупівлю специфічних ігрових та дидактичних ресурсів, меблів і санітарного обладнання, які відповідають віковим потребам дітей, зокрема облаштування санітарно-гігієнічних приміщень та спеціального місця для грудного вигодовування. Водночас саме конструктивна взаємодія засновника та керівника закладу освіти забезпечує належну якість предметно-просторового освітнього середовища у групах дітей раннього віку. Керівник визначає потребу в ігрових, дидактичних, інформаційних та інших освітніх ресурсах, необхідних для реалізації освітньої програми, формує обґрунтовані пропозиції щодо їх придбання, забезпечує їх педагогічно доцільне використання та створює умови для ефективної організації освітнього процесу. Така взаємодія дає змогу поєднати ресурсне забезпечення із сучасними педагогічними вимогами та гарантувати дітям безпечне, здорове й інклюзивне освітнє середовище.

Зобов'язанням засновника є забезпечення закладу освіти засобами колективного захисту, а саме, захисними спорудами (укриттями) цивільного захисту, відповідно до законодавства. Укриття має бути приведене у відповідність до вимог законодавства та облаштоване з урахуванням фізіологічних, гігієнічних і безпекових потреб дітей раннього віку, забезпечуючи можливість їх швидкого переміщення, безпечного перебування та належного догляду.

Підвищення кваліфікації педагогічного працівника може фінансуватися засновником закладу освіти, закладом освіти, в якому він працює,

педагогічним працівником самостійно, а також іншими фізичними та юридичними особами.

У межах забезпечення кадрового потенціалу засновник може передбачити фінансування заходів із підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямами, що визначені законом як обов'язкові, зокрема щодо оволодіння компетентностями з вікової психології, психологічної підтримки, з забезпечення безпеки та надання домедичної допомоги, а також з формування та/або вдосконалення цифрових навичок. Кошти на підвищення кваліфікації педагогічних працівників, отримані закладом освіти, розподіляються за рішенням педагогічної ради закладу освіти.

Отже, взаємодія засновника та керівника ЗДО будується на тому, що засновник створює правові та матеріальні умови (статут, приміщення, бюджет, контроль), а керівник наповнює ці умови змістом, організовуючи безпосередній догляд та освітній розвиток малюків.

В рамках управлінських рішень керівник ЗДО контролює безпечне розміщення ясельних груп переважно на першому поверсі. Саме управлінець несе відповідальність за кадрове забезпечення, призначаючи вихователів та їхніх помічників із належною кваліфікацією. Крім того, керівник здійснює зарахування дітей згідно з чинним законодавством і стежить за дотриманням норм наповнюваності, забезпечуючи, щоб у державних чи комунальних закладах група налічувала не менше 5 осіб (або від 3 осіб для немовлят до одного року).

Створення безпечного та здорового **освітнього середовища** є спільним завданням керівника та педагогів, які разом дбають про належне санітарно-гігієнічне облаштування групи. Вони забезпечують наявність індивідуально промаркованих горщиків, спеціальної зони для підмивання, пеленального столика з вологостійким покриттям, стерилізаторів для посуду, а за наявності дітей віком до двох років – обов'язково облаштовують зручне місце для грудного вигодовування. Підбирають легкі та мобільні меблі відповідно до зросту малюків, контролюючи, щоб столи розміщувалися на рівні талії, а стільчики дозволяли дітям вільно спиратися ногами на підлогу. Працюючи в команді, педагоги проектують осередки розвитку з достатньою кількістю вільного простору та безпечним, м'яким, неслизьким і легким у догляді покриттям підлоги, щоб кожна дитина могла вільно повзати й безпечно маніпулювати предметами. Ключовими для цього віку є:

осередок рухового розвитку (розвитку моторики) – ігрові модулі, каталки, низькі перешкоди, сенсорні доріжки, м'ячі різного розміру, тунелі;

осередок когнітивного та сенсорного розвитку – ігри з водою та піском, бізіборди, іграшки для нанизування та сортування, книги відповідні до віку (книжка-картинка, сенсорні книги, книги з рухомими елементами, картки);

осередок творчого розвитку – матеріали для малювання, ліплення; дитячі музичні іграшки тощо;

осередок ігрової діяльності – м'яконабивні іграшки, ляльки, фігурки тварин. Важливо враховувати, що у цьому віці відбувається перехід від

маніпуляцій до відображувальних дій, а згодом – до сюжетних ігор (годування ляльки, катання машинки) та використання предметів-замінників у грі.

У оформленні доцільно уникати надлишку яскравих елементів, які можуть створювати сенсорне перенавантаження для дітей.

У чинних **освітніх програмах**, які обирають педагоги для організації освітнього процесу, визначаються психолого-педагогічна характеристика дітей раннього віку, орієнтовний розпорядок дня, завдання за основними напрямами та інше. Саме освітня програма є орієнтиром педагога у визначені змісту для організації взаємодії з дітьми. Звернемо увагу на акценти педагогічної діяльності.

Розпорядок дня. Забезпечення оптимального розподілу рухової активності, харчування та сну відповідно до гігієнічних норм для дітей раннього віку.

Організація ігрових занять. Протягом тижня зазвичай проводиться 10 ігрових дій та ігор (по 2 види на день):

з 1 року до 1,5 року: індивідуально або підгрупами (5–6 дітей), тривалість 8–12 хвилин, переважно в ранковий час;

від 1,5 до 2 років: підгрупи по 6–10 дітей, тривалість 10–15 хвилин, у ранкові та вечірні періоди бадьорості.

Оскільки у дітей цього віку переважає мимовільне запам'ятовування, діяльність повинна мати емоційно-чуттєве підкріплення, включати короткі насичені взаємодії та повторювані щоденні практики (ритуали).

Пріоритет предметно-маніпулятивної діяльності. На другому році життя дитина освоює дії з іграшками-знаряддями (ложка, чашка) та вчиться переносити засвоєні дії на інші об'єкти (годування ляльки, котика). Педагоги мають стимулювати ці дії через показ та спільну гру.

Фізичний розвиток. Вправляння у ходьбі (прямо, зі зміною темпу, через перешкоди), рівновазі, лазінні на невисокі елементи, проходження тунелів, катання та штовхання легких предметів. Розвиток дрібної моторики: нанизування кілець на піраміду, відкривання коробочок, гортання сторінок книг, вкладання предметів у отвори (сортери), пересипання сипучих матеріалів ложкою або руками, перекладання дрібних об'єктів.

Розвиток навичок самообслуговування. Привчати їсти ложкою, пити з чашки, дякувати після їжі, мити руки перед їдою тощо.

Мовленнєвий розвиток. Активізація мовлення через спілкування з дорослим, постановку простих запитань та супровід ігрових дій словами.

Соціальний та особистісний розвиток. Підтримка самостійності через підтримку перших проявів незалежності («Я сам!») та позитивне оцінювання досягнень дитини; розвиток особистісних якостей через навчання розрізняти емоційні стани (радість, сум), співчувати іншим, вітатися та прощатися тощо.

Естетичний розвиток. Розвиток дитини через музику спрямований на формування слухової уваги та емоційної чутливості, через образотворчу діяльність дитина проходить шлях від маніпуляцій з матеріалами до створення перших асоціативних образів, через художньо-мовленнєву діяльність та театр у дитини формується сприйняття краси слова та перші навички театралізації,

через сприйняття довкілля та побуту дитина поволі буде помічати красиве у природі, предметах інтер'єру, чистоті власного тіла та охайності одягу тощо.

Освітню діяльність у групах дітей раннього віку доцільно організовувати з урахуванням базових потреб дітей, їхнього індивідуального темпу засвоєння навичок та розвиток природних способів пізнання (наочно-дійове, чуттєве). Практики догляду є повноцінною частиною освітньої діяльності і мають здійснюватися з повагою до гідності, тілесних меж, темпу та активної участі дитини. Важливо поєднувати вільну гру, короткі педагогічно організовані освітні епізоди, відпочинок та самостійну діяльність, щоб підтримувати природний ритм розвитку дитини.

Враховуючи норми діяльності у групах дітей раннього віку, орієнтирами для педагогів в організації освітнього процесу є передбачуваність, сенсорна збалансованість та психологічна підтримувальність, а саме:

стабільність процесів – сталий розпорядок дня, щоденні практики догляду та самообслуговування, які допомагають дитині відчувати безпеку;

доступність – обладнання та іграшки мають бути розміщені на рівні очей та досяжності дитини, вільна можливість дитини їх використовувати;

збалансованість стимулів – надлишок яскравих елементів, кількості предметів, голосних звуків може призвести до сенсорного перевантаження;

підтримувальна взаємодія – чуйний супровід, емоційна присутність і уважні реакції на сигнали дитини, які забезпечують їй внутрішню стійкість і підтримують розвиток ініціативи.

Ефективне ***партнерство з батьками дітей раннього віку*** – це завжди спільна зона відповідальності закладу освіти та батьків, педагогічного колективу, який працює як єдина команда. Керівник закладає фундамент такої взаємодії: він формує політику відкритості закладу, забезпечує безбар'єрну комунікацію на етапі знайомства родини із закладом освіти та створює загальну атмосферу довіри. Водночас педагоги реалізують цю стратегію на практиці через щоденне чуйне спілкування з батьками: вони діляться спостереженнями за розвитком малюка, узгоджують підходи до догляду та допомагають родині краще зрозуміти вікові особливості дитини. Саме завдяки такій злагодженій взаємодії керівництва та вихователів батьки стають повноцінними партнерами, а дитина отримує максимально безпечне і послідовне середовище для зростання.

Педагогам варто здійснювати просвіту батьків, допомагаючи їм зрозуміти закономірності та сенситивні періоди розвитку дітей раннього віку. Детальне обговорення індивідуальних звичок малюка (режиму сну, харчування чи способів заспокоєння) дозволяє забезпечити його емоційний комфорт під час адаптації. Водночас вихователь орієнтує родину на повагу до природного темпу розвитку: пояснює важливість предметно-маніпулятивної гри, необхідність підтримки самостійності та неприпустимість форсування навичок чи перевантаження заняттями. Надаючи такі практичні поради, педагог допомагає батькам конструктивно реагувати на емоції дитини,

розуміти цінність багаторазових повторень і ефективно підтримувати пізнавальну активність, уяву та мовлення малюка в домашньому середовищі.

Взаємодія закладу дошкільної освіти з батьками ґрунтується на визнанні провідної ролі сім'ї у розвитку та вихованні дитини раннього віку. Основою партнерства є довіра, взаємоповага, відкритий діалог і спільна відповідальність за створення умов цілісного та всебічного розвитку дитини.

Формування мовленнєвої компетентності

Мовленнєва компетентність є однією з ключових передумов повноцінного розвитку дитини, її спілкування, пізнання світу, побудови взаємин, вираження потреб та емоцій, розвитку мислення й подальшого навчання. Особливої уваги мовленнєвий розвиток потребує в сучасних умовах. Пандемія COVID-19, повномасштабна війна, вимушене переміщення родин, тривалий стрес, переривання систематичного відвідування закладів дошкільної освіти, зменшення безпосередньої взаємодії з однолітками та дорослими, поширення використання цифрових пристроїв впливають на комунікативний досвід дітей. Тому важливим завданням закладу дошкільної освіти є створення мовленнєво насиченого середовища, у якому дитина протягом усього дня має можливість слухати, говорити, запитувати, пояснювати, розповідати, міркувати та бути почутою.

Особливого значення набуває **створення якісного україномовного освітнього середовища**. Українська мова як державна має бути природною мовою освітнього процесу та повсякденної взаємодії. Дитині важливо чути живе, граматично правильне, лексично багате та емоційно виразне українське мовлення. Для дітей, які спілкуються в родині іншою мовою або мають досвід перебування в іншомовному середовищі, опанування української мови має відбуватися поступово, через доброзичливе спілкування, гру, спільну діяльність, читання, пісні та природні комунікативні ситуації, без висміювання помилок, примусу й негативного оцінювання.

У ранньому віці основою мовленнєвого розвитку є взаємодія дитини з дорослим. Особливої уваги потребують розуміння зверненого мовлення, спільна увага, наслідування звуків і дій, накопичення пасивного та активного словника, поява перших фраз і формування комунікативної ініціативи. Педагогам доцільно коментувати дії дитини та власні дії, називати предмети, їхні ознаки, дії й емоції, підтримувати жести, звуки, слова та інші спроби дитини вступити у взаємодію. Важливо не перетворювати спілкування на постійне опитування, а створювати природний мовленнєвий обмін, у якому дорослий реагує на ініціативу дитини та продовжує діалог.

У молодшому дошкільному віці активно розширюється словниковий запас, удосконалюється граматична будова мовлення, розвивається діалог та здатність розповідати про власний досвід. Доцільно створювати ситуації, у яких мовлення потрібне дитині для реальної дії: попросити, пояснити, обрати, домовитися, повідомити про подію, описати побачене, висловити бажання або незгоду. Педагог може природно розширювати дитячі висловлювання,

демонструючи багатшу лексику та складніші мовленнєві конструкції, підтримувати дитячі запитання, короткі розповіді, розглядання й обговорення ілюстрацій, спільне читання.

У середньому дошкільному віці важливого значення набуває розвиток зв'язного та наративного мовлення: здатності послідовно розповідати про події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, пояснювати, прогнозувати, створювати власні історії. Педагогам варто використовувати відкриті запитання: «Чому ти так думаєш?», «Що може статися далі?», «Як можна вчинити інакше?». Переказ літературних творів не доцільно зводити до точного відтворення тексту: важливішими є розуміння змісту, послідовності подій, мотивів персонажів та здатність передавати прочитане власними словами.

У старшому дошкільному віці мовлення дедалі більше стає засобом міркування, планування та пояснення. Варто створювати можливості для розгорнутих розповідей, аргументування власної думки, пояснення правил і явищ, порівняння, висування припущень та спільного пошуку відповідей. Важливими передумовами подальшого опанування грамотності є розвиток фонологічної обізнаності, здатності розрізняти слова, склади, рими та звуки, а також розуміння функцій писемного мовлення. Підготовка до школи при цьому не має перетворюватися на передчасне перенесення шкільних форм навчання читання та письма в дошкільну освіту.

На всіх етапах дошкільного дитинства **необхідно підтримувати розвиток слухового сприймання та уваги**, мовленнєвого і фонематичного слуху, артикуляційної моторики, словника, граматичної будови, діалогічного та зв'язного мовлення. Доцільними є ігри зі звуками навколишнього середовища, мовленнєві ігри, рими, скоромовки, пісні, загадки, театралізована та сюжетно-рольова діяльність, розповідання й придумування історій, обговорення життєвих ситуацій. Артикуляційні вправи можуть бути одним із допоміжних засобів, однак не повинні становити основу роботи з розвитку мовлення. Важливо давати дитині достатньо часу для відповіді, не завершувати висловлювання замість неї та не знижувати мовленнєву активність постійним виправленням помилок, натомість демонструвати правильний мовленнєвий зразок у природному спілкуванні.

Не втрачає значущості робота над формуванням читацької культури дошкільників, прищеплення їм любові та цікавості до книги, враховуючи II етап реалізації Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» (розпорядження КМУ від 03.03.2023 No190-р.). Важливим є не лише сам факт читання, а й взаємодія навколо книжки: обговорення ілюстрацій і змісту, прогнозування подій, пояснення нових слів, встановлення зв'язків із досвідом дитини, розмови про вчинки та мотиви персонажів. У груповому просторі доцільно створити доступний дітям читацький осередок («куточок читача»), у якому представлені різні види книжок: художні, пізнавальні, поетичні, книжки без слів, видання з фотографіями та ілюстраціями відповідно до віку й інтересів дітей. Варто

використовувати різні форми взаємодії з книжкою: читання вголос, діалогічне й повторне читання, розглядання ілюстрацій, прогнозування сюжету, театралізацію, створення альтернативних завершень та власних історій.

Розвиток мовленнєвої компетентності не обмежується окремими заняттями чи мовленнєвими вправами. Він відбувається протягом усього дня – у грі, побутових ситуаціях, дослідженні, творчості, спілкуванні з однолітками та дорослими. Завдання педагога – створити середовище, у якому мовлення має для дитини реальний зміст і функцію, а дорослий не лише говорить до дитини, а слухає її, підтримує ініціативу, ставить змістовні запитання та спонукає висловлювати власні думки.

Важливим напрямом роботи закладу дошкільної освіти є партнерська взаємодія з батьками щодо створення та підтримки україномовного середовища дитини не лише в закладі освіти, а й удома. Педагогам доцільно рекомендувати родинам доступні способи збільшення природної присутності української мови в повсякденному житті: спільне читання україномовних книжок, слухання аудіоказок і дитячих пісень, перегляд якісного україномовного медіаконтенту, використання української мови під час гри, прогулянок, побутових справ та сімейного спілкування. Важливо не перетворювати таку взаємодію на формальне «навчання мови», а створювати ситуації, у яких українська мова пов’язується для дитини зі спілкуванням, емоціями, цікавим змістом і спільною діяльністю.

Впровадження англійської мови в освітній процес

Відповідно до Закону України «Про застосування англійської мови в Україні», заклади дошкільної освіти мають забезпечити застосування англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого та середнього дошкільного віку, а починаючи з 1 вересня 2026 року – запровадити обов’язкове вивчення англійської мови для дітей старшого дошкільного віку. Організація впровадження англійської мови також здійснюється відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти та рекомендацій МОН України (лист МОН №1/16388-26 від 29.07.2026). У цьому розділі рекомендацій подано методичні підходи, які доповнюють нормативні вимоги МОН та спрямовані на практичну підтримку педагогів.

Якість реалізації застосування англійської мови в освітньому процесі залежить від **професійної компетентності педагогів,** тому важливо забезпечувати умови для системного підвищення кваліфікації, ознайомлення із сучасними міжнародними методиками, участі у професійних спільнотах, супервізії, наставництві та обміні практиками.

Процес впровадження англійської мови має відповідати віковим особливостям дітей і принципам дошкільної освіти та не передбачати перенесення шкільних моделей навчання до закладу дошкільної освіти. Пріоритетним результатом навчання англійської в дошкільному віці є формування передумов іншомовної комунікативної компетентності: позитивного ставлення до використання іноземної мови, розвитку слухового

сприймання та розуміння простих мовленнєвих конструкцій, готовності застосовувати окремі слова й вислови у знайомих ситуаціях спілкування.

Ознайомлення дітей з англійською мовою доцільно здійснювати шляхом її природного включення в повсякденне життя групи. Англійська мова може використовуватися під час щоденних справ (зустріч дітей, прийом їжі, прогулянка, гігієнічні процедури, підготовка до відпочинку тощо), а також у різних видах діяльності. Регулярне, короткотривале використання англійської мови впродовж дня позитивно сприятиме формуванню звички сприймати її як природний засіб спілкування.

Педагогу доцільно створювати комунікативні ситуації, у яких діти мають можливість взаємодіяти між собою та з дорослим, використовуючи знайомі слова, вирази й мовленнєві моделі. Для цього рекомендується застосовувати англомовні інструкції та команди під час рухливих ігор, фізкультурних пауз, організації діяльності, а також залучати дітей до сюжетно-рольових ігор, що відображають знайомі життєві ситуації, які на пряму пов’язані з життєвим досвідом дітей. Такі види діяльності забезпечують використання англійської мови у змістовному для дитини контексті та підтримують її мотивацію до іншомовного спілкування.

Опанування англійської мови може реалізовуватися через використання дитячих пісень, лічилок і римівок (nursery rhymes), пальчикових ігор (finger plays), мовленнєвих сигналів для організації уваги (attention grabbers), природніх мовленнєвих рутин і внутрішньогрупових ритуалів, спільного читання книжок із повторюваними мовленнєвими конструкціями (shared reading), ігор із руховим супроводом та використанням команд (Total Physical Response), рольових і сюжетних ігор, дидактичних ігор, візуальних опор (карток, предметів, символів), коротких мовленнєвих ігор, а також інтеграції англійської мови в повсякденні справи та різні види дитячої діяльності.

Англомовна взаємодія з дітьми раннього віку має бути максимально природною: короткі фрази, прості мовленнєві прохання та підказки, поєднання слова з рухом, жестом або предметом, сталі рутини та повторюваність. Для дітей молодшого та середнього дошкільного віку англійська мова інтегрується у гру, рухову активність, музичну та предметно-практичну діяльність; важливими є короткі повторювані мовленнєві моделі, пісні, римівки, сюжетні та рухливі ігри. Для дітей старшого дошкільного віку взаємодія з використанням англійської мови передбачає елементарне продукування мовлення, короткі діалоги, участь у сюжетних іграх, розповідання історій та інтегровані завдання без академізації.

Організацію роботи доцільно здійснювати за принципом поступового переходу від сприймання мовлення до його самостійного використання. На першому етапі педагог актуалізує новий або раніше засвоєний мовний матеріал, використовуючи наочність, предмети, ілюстрації, жести та рухи. Далі пропонує дітям нові слова або мовленнєві конструкції у зрозумілому контексті, демонструючи їхнє використання в комунікативній ситуації та забезпечуючи багаторазове слухання й повторення. На завершальному етапі

створюються умови для практичного застосування засвоєного мовного матеріалу в іграх, повсякденному спілкуванні, виконанні спільних завдань та інших видах діяльності.

Організація англомовного середовища може включати створення англомовного осередку, у якому діти можуть грати з англомовними іграшками, переглядати книжки, складати пазли, слухати англомовні пісні, а також реалізовувати творчі задуми в образотворчій діяльності.

Ефективність формування передумов іншомовної комунікативної компетентності підвищується за умови залучення батьків (інших законних представників дитини) до підтримки позитивного досвіду використання англійської мови в повсякденному сімейному спілкуванні. Для цього доцільно інформувати їх про мовний матеріал та форми роботи, з яким ознайомлюються діти в закладі дошкільної освіти та пропонувати прості способи його використання у повсякденних життєвих ситуаціях. Підтримка вдома має залишатися добровільною, невимушеною та емоційно приємною для дитини. Така взаємодія сприяє розширенню можливостей для природної мовленнєвої практики та формуванню позитивного ставлення дитини до іншомовного спілкування.

Корисними педагогів та батьків є ресурси, які містять приклади ігрових та рухових методик, а також рекомендації щодо адаптації взаємодії з використанням англійської мови для дітей різного віку та з різними типами сприймання:

LearnEnglish Kids (British Council) – платформа для підтримки раннього та дошкільного англомовного розвитку. Ресурс включає тематичні картки, матеріали для друку, анімовані історії, інтерактивні ігри, пісні та прості мовленнєві вправи.

Super Simple (Super Simple Songs) – платформа для дітей раннього та дошкільного віку, що пропонує пісні з рухами, короткі відео, флеш-картки, розмальовки та робочі аркуші. Матеріали доцільно інтегрувати у заняття, ранкові зустрічі, переходи між видами діяльності та інші форми взаємодії. Контент забезпечує природне засвоєння англійської мови через гру, рух і позитивну взаємодію.

TeachingEnglish – професійний ресурс із методичними матеріалами, планами занять, статтями, іграми та руховими активностями. Окремі завдання можуть бути адаптовані для дошкільної освіти (TPR, рутини, імітація, прості ігри).

Oxford Owl – платформа Oxford University Press із безоплатними дитячими книжками, аудіокнигами та матеріалами для читання. Ілюстровані історії з простими реченнями та повторюваними структурами підходять для слухання, storytelling та обговорення картинок. Матеріали слугують візуальною опорою під час інтегрованої діяльності.

Storyberries – онлайн-платформа з короткими історіями англійською мовою. Ілюстрації, аудіоверсії та прості сюжети доцільно застосовувати для слухання, storytelling, обговорення картинок.

PBS Kids – освітня платформа з відео, піснями та інтерактивними іграми. Матеріали охоплюють прості мовні структури, чітку артикуляцію та яскраву візуальну підтримку. Відео сприяють розвитку розуміння англійської мови та емоційної взаємодії.

Sesame Street – платформа з короткими відео, піснями та сюжетними сценками для дітей 3–6 років. Контент побудований на простих діалогах, повторюваних фразах та емоційній взаємодії. Матеріали доцільно інтегрувати у слухання, обговорення емоцій, рутини та короткі мовленнєві звернення.

Starfall – ресурс з інтерактивними завданнями для розвитку базової лексики. Найпростіші розділи виконують функцію візуальної опори під час слухання, імітації та обговорення зображень.

Fun Kids English – платформа з піснями, відео та іграми для дошкільнят. Матеріали містять просту лексику, чіткі рухи та повторювані мовленнєві моделі, що підтримують методи TPR та рутинні ситуації.

Highlights Kids – ресурс із короткими історіями, відео та ігровими завданнями для розвитку мовлення та розуміння. Матеріали підходять для storytelling, обговорення картинок та пізнавальних завдань.

Педагогічна підтримка батьків

Організація педагогічної підтримки батьків має вибудовуватися як цілісний процес навколо ідеї створення єдиного освітнього простору **«заклад освіти – дитина – сім'я».** Сучасна дошкільна освіта, спираючись на положення нового Закону України «Про дошкільну освіту», розглядає родину як активного партнера, залученого до прийняття рішень, що стосуються розвитку та благополуччя дитини, а також до участі у взаємодії, яка підтримує організацію освітнього процесу. Така взаємодія потребує від педагогів не лише професіоналізму, а й особливої чутливості до викликів часу, зокрема потреб родин військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та сімей, які переживають наслідки війни.

Реалізація цієї **підтримки на практиці**, згідно зі статтею 14 Закону, здійснюється через різноманітні форми діалогу. Це можуть бути індивідуальні та групові консультації (педагогічні, психологічні, інформаційні), а також освітні заходи: курси, семінари, тренінги або майстер-класи. Під час спілкування педагогам важливо дотримуватися «мови підтримки», акцентуючи увагу на сильних сторонах дитини та спільно з батьками визначаючи подальші кроки її розвитку.

Забезпечення педагогіки партнерства з боку педагогічних працівників відбувається також шляхом надання батькам рекомендацій для сприяння досягненню їхньою дитиною результатів, передбачених освітньою програмою (частина 3 стаття 20 Закону).

Окремим напрямом є взаємодія з батьками, спрямована на запобігання дискримінації, формування толерантного та доброзичливого ставлення до кожної дитини, розуміння її індивідуальних особливостей і потреб, а також підтримку інклюзивного освітнього середовища.

Заклад дошкільної освіти забезпечує доступність інформації для родин, в тому числі через цифрові канали комунікації.

Для забезпечення якісної педагогічної підтримки батьків або інших законних представників дитини заклад освіти організовує доступ родин до перевірених інформаційних джерел. У практичній діяльності педагоги використовують надійні цифрові ресурси, що містять нормативні матеріали, рекомендації та практичні поради для роботи з дітьми раннього і дошкільного віку

Педагоги інформують батьків про алгоритми дій закладу під час надзвичайних ситуацій, правила перебування в укритті, порядок передачі дитини та роль батьків у забезпеченні безпеки. Використання матеріалів ДСНС сприяє узгодженості дій родини й закладу та формує передбачуваність для батьків.

Педагогічна підтримка батьків має бути системною, чутливою та орієнтованою на партнерство.

Цифрові ресурси на допомогу педагога та батькам

сайт Міністерства освіти і науки України – нормативно-правові документи та методичні рекомендації;

Платформа «НУМО» – матеріали для розвитку дітей раннього і дошкільного віку;

СПІЛЬНОТЕКА ЮНІСЕФ – методичні матеріали, ігри та пам’ятки для педагогів і батьків;

Портал підтримки батьків і дітей ЮНІСЕФ – матеріали з виховання та психоемоційної підтримки дітей;

Матеріали інклюзивно-ресурсних центрів – рекомендації щодо підтримки дітей з особливими освітніми потребами;

Рекомендації освітнього омбудсмена України – роз’яснення щодо прав дитини, безпеки та недискримінації;

Сайт ДСНС України – матеріали з формування навичок безпечної поведінки дітей.

Кадрове забезпечення, професійний розвиток педагогічних працівників, дотримання професійної етики та академічної доброчесності

Кадрове забезпечення

У 2026/2027 навчальному році керівникам закладів дошкільної освіти необхідно забезпечити комплектування закладу працівниками з урахуванням Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2025 №844, який набрав чинності з 1 вересня 2025 року.

Нові Типові штатні нормативи поширюються на державні та комунальні заклади дошкільної освіти, а також дошкільні підрозділи з будь-яким типом

організації освітньої діяльності державних і комунальних закладів освіти *(крім спеціальних закладів загальної середньої освіти (спеціальна школа, навчально-реабілітаційний центр), типові штатні нормативи яких включають умови введення посад, необхідних для надання дошкільної освіти)*.

Кадрова політика керівника закладу дошкільної освіти має бути спрямована не лише на укомплектування відповідно до штатного розпису, а й на **формування професійної команди,** здатної забезпечувати реалізацію державного стандарту дошкільної освіти, створення безпечного, здорового, інклюзивного та розвивального освітнього середовища, упровадження сучасних освітніх підходів і забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку кожної дитини з урахуванням сучасних викликів воєнного часу та необхідності підтримки емоційної стійкості дітей.

Важливою умовою забезпечення якості дошкільної освіти є **формування команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами**, до складу якої можуть входити педагогічні працівники, практичний психолог, учитель-логопед, асистент вихователя, медичні працівники та інші спеціалісти відповідно до потреб дітей та особливостей діяльності закладу. Ефективна взаємодія членів команди сприяє комплексному психолого-педагогічному супроводу дітей, своєчасному виявленню та врахуванню їхніх індивідуальних освітніх потреб.

Керівникам закладів дошкільної освіти рекомендується створювати умови для **професійної адаптації** новопризначених педагогічних працівників, розвитку наставництва (частину 4 статті 25 Закону України «Про дошкільну освіту»), професійної співпраці, взаємонавчання та обміну педагогічним досвідом.

Особливу увагу доцільно приділити:

створенню безпечного та здорового професійного середовища;

кадровому забезпеченню груп раннього віку педагогічними працівниками, які володіють сучасними знаннями щодо закономірностей розвитку дітей перших трьох років життя та особливостей організації освітнього процесу в ранньому віці;

кадровому забезпеченню інклюзивної освіти;

організації психологічної підтримки дітей, педагогічних працівників та батьків (інших законних представників дитини);

врегулюванню питання впровадження та забезпечення реалізації виконання норми щодо обов’язкового вивчення англійської мови дітьми старшого дошкільного віку;

формуванню культури безперервного професійного розвитку.

У системі управління закладом дошкільної освіти фундаментом кадрової політики виступають **Правила внутрішнього трудового розпорядку**, як локальний акт у сфері трудових відносин, та **Правила внутрішнього розпорядку**, що регулюють загальну організацію діяльності закладу та взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Ці акти забезпечують правову визначеність і стабільність професійного середовища, створюючи умови для

ефективного функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти на засадах партнерства та академічної доброчесності**.**

Професійний розвиток педагогів має забезпечувати формування компетентностей, необхідних для реалізації державної освітньої політики, упровадження ефективних педагогічних технологій та забезпечення якості освітнього процесу.

Професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації.

Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 № 1726).

У плані роботи закладу дошкільної освіти на рік, який схвалює педагогічна рада та затверджує керівник закладу дошкільної освіти, передбачаються заходи щодо професійного розвитку педагогічних працівників.

Методичну роботу доцільно спрямовувати на розвиток усіх професійних компетентностей педагога, зокрема психоемоційної, здоров'язбережувальної та цифрової компетентностей, компетентності педагогічного партнерства та дотримання норм академічної доброчесності.

Дотримання принципів академічної доброчесності здійснюється відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX, Закону України «Про освіту» (стаття 42), інших нормативно-правових актів, а також локальних документів закладу дошкільної освіти, зокрема Кодексу (Положення) про академічну доброчесність, який є складовою внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Заклад дошкільної освіти має створювати умови для формування **академічної доброчесності у дітей.** У дошкільному віці вона поступово закладається через розвиток самостійності, відповідальності за власні вчинки, чесності під час гри та спільної діяльності, поваги до результатів діяльності інших людей, дотримання правил, уміння визнавати власні помилки, радіти успіхам інших, дбайливо ставитися до спільного майна та відповідально користуватися інформацією й цифровими ресурсами відповідно до вікових можливостей дітей. Сукупність цих поведінкових проявів стають основою для формування уміння ідентифікувати власні напрацювання, не привласнювати чужих результатів, чесно визначати вклад кожного у спільну справу, що є елементарними правилами академічної доброчесності, передбаченими Державним стандартом дошкільної освіти.

Особливого значення набуває відповідальне **використання цифрових технологій і технологій штучного інтелекту.** Їх застосування має здійснюватися з дотриманням принципів академічної доброчесності, законодавства про авторське право та захист персональних даних.

Педагогічним працівникам рекомендується критично оцінювати інформацію, отриману за допомогою цифрових сервісів, перевіряти її достовірність, чітко розмежовувати власні авторські напрацювання та запозичені матеріали, відповідально використовувати результати, створені із застосуванням технологій штучного інтелекту, а також дотримуватися етичних норм під час професійної діяльності в цифровому середовищі та соціальних мережах.

Інструменти штучного інтелекту можуть бути корисними у професійній діяльності педагога – для підготовки планів, добору ідей для освітньої взаємодії, створення дидактичного контенту, адаптації матеріалів до віку й потреб дітей, професійного розвитку та обміну досвідом. Результати роботи таких сервісів потребують професійної оцінки, тому всі матеріали необхідно перевіряти, редагувати та співвідносити з освітньою програмою, віковими особливостями дітей і педагогічною метою. Заборонено вводити до сервісів штучного інтелекту персональні дані дітей, родин або працівників закладу; необхідно дотримуватися принципів академічної доброчесності та вимог авторського права відповідно до відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Важливим напрямом кадрової політики закладу дошкільної освіти є формування **інклюзивної культури** педагогічного колективу, утвердження цінностей поваги до людської гідності, рівності, недискримінації, гендерної рівності та прийняття різноманітності.

Педагогічні працівники мають бути готовими до:

роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та іншими дітьми, які потребують додаткової підтримки в освітньому процесі;

застосування адаптацій, модифікацій і розумного пристосування відповідно до індивідуальних освітніх потреб дитини;

реалізації принципів універсального дизайну в освіті під час організації освітнього процесу;

забезпечення рівного доступу кожної дитини до якісної дошкільної освіти та створення безбар’єрного освітнього середовища;

недопущення будь-яких проявів дискримінації за ознаками статі, гендерної ідентичності, інвалідності, етнічного чи соціального походження, мови, громадянства, релігії, переконань або іншими ознаками;

ефективної взаємодії з фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу, батьками (іншими законними представниками) дитини та іншими учасниками освітнього процесу.

Керівнику закладу рекомендується створювати умови для розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників, необхідних для роботи в інклюзивному освітньому середовищі, забезпечення командної взаємодії та ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей.